

ОЦІНКА БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Однією з глобальних проблем на сучасному етапі розвитку України є надмірне нарощення державного боргу, що має низку негативних наслідків для фінансової системи та боргової безпеки держави. Перевищення державним боргом граничного допустимого обсягу може спричинити негативні наслідки для функціонування економіки та боргової безпеки країни. При високому борговому навантаженні підвищується залежність від іноземних кредиторів, зростають витрати на обслуговування боргу та виникає бюджетний дефіцит.

Вплив світової фінансової кризи, нераціональне проведення політики формування зовнішніх боргових зобов'язань зумовили значне зростання обсягу державної заборгованості та посилення навантаження боргових виплат на державний бюджет України.

Відтак відповідно до щоквартального звіту агентства Capital IQ, Україна в I кварталі 2015 року зайняла 6-те місце серед 70 країн за ймовірністю дефолту. Загальну можливість дефолту України оцінили в 44,25 %. Це мотивується значною акумуляцією державного боргу, великою часткою зовнішніх боргових зобов'язань у загальній структурі, політичною нестабільністю, складністю обслуговувати кредити, невизначеністю щодо економічної ситуації в країні.

Для оцінки стану державного боргу та боргової залежності країни використовується система певних індикаторів. У Методиці розрахунку рівня економічної безпеки України виділено окремий блок як індикаторів, так і їх порогових значень у контексті окремих елементів фінансової безпеки, в тому числі і боргової. Однак набір індикаторів має бути достатнім для повної оцінки спроможності країни виконувати свої зобов'язання щодо обслуговування та погашення позикових фінансових ресурсів, що викликає необхідність розгляду також методик, розроблених міжнародними організаціями, та запропонованих науковцями (табл. 1).

Таблиця 1

Систематизація основних показників рівня боргової безпеки держави

№ з/п	Індикатори боргової безпеки	Джерела						
		Методика розрахунку економічної безпеки України		Методичні рекомендації згідно із світовими нормативами		Мінімальна стандартна модель Світового банку	О. Бланкарт В. Бюлгер	М. Ставич В. Тополь
		Показник	Граничні значення	Показник	Граничні значення			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %	+	55-60	+	50-60	-	+	+
2.	Відношення обсягу зовнішнього боргу до ВВП, %	+	25	+	40	-	+	+
3.	Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол. США	+	250	+	200	-	-	-
4.	Відношення державного зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, %	+	70	+	165	+	+	+
5.	Відношення відсоткових платежів з обслуговування зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, %	+	12	+	20-25	+	+	+
6.	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до доходу державного бюджету, %	+	20	+	20-25	-	+	+
7.	Відношення обсягу внутрішнього боргу до ВВП, %	+	35	-	-	-	-	+
8.	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування внутрішнього боргу до доходів державного бюджету, %	+	25	-	-	-	+	+
9.	Відношення заборгованості уряду за державними цінними паперами до ВВП, %	+	30	-	-	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9
10.	Відношення валового зовнішнього боргу до ВВП, %	-	-	-	-	+	-	-
11.	Відношення відсоткових платежів до ВВП, %	-	-	-	-	+	-	-
12.	Відношення міжнародних резервів до валового зовнішнього боргу, %	-	-	-	-	+	-	-
13.	Відношення міжнародних резервів до імпорту товарів і послуг, %	-	-	-	-	+	-	-
14.	Відношення короткострокового боргу до валового зовнішнього боргу, %	-	-	-	-	+	-	-

Як видно з табл. 1, перелік індикаторів для оцінки боргової безпеки держави є досить значним. Лише Методикою розрахунку рівня економічної безпеки держави офіційно визнано 9 індикаторів боргової безпеки держави:

- відношення загального обсягу державного боргу до ВВП характеризує збільшення державного попиту на позикові ресурси внутрішнього і зовнішнього ринку в порівнянні з економічним розвитком держави;

- відношення обсягу зовнішнього боргу до ВВП – один з основних показників, який відображає та узагальнює зовнішні боргові зобов'язання країни. Даний індикатор визначає рівень боргової залежності економіки від зовнішнього фінансування;

- рівень зовнішньої заборгованості на одну особу є одним з показників, який відображає соціальний ефект державної заборгованості, оскільки дає можливість оцінити обсяги відволікання фінансових ресурсів з державного бюджету на обслуговування та погашення заборгованості, замість соціального спрямування вилучених коштів;

- співвідношення державного зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг показує зможу держави покрити свої зовнішні зобов'язання за рахунок доходів від експорту, які надходять з закордону в іноземній валюті;

- відношення відсоткових платежів з обслуговування зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг показує спроможність країни погашати та обслуговувати свої зовнішні борги за рахунок надходжень від експортних операцій;

- відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до доходу державного бюджету показує на скільки обтяжливими є державна заборгованість для бюджету країни.

- відношення обсягу внутрішнього боргу до ВВП характеризує та узагальнює внутрішні боргові зобов'язання країни;

- відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування внутрішнього боргу до доходів державного бюджету характеризує обтяжливість платежів по внутрішньому боргу для державного бюджету;

- відношення заборгованості уряду за державними цінними паперами до ВВП показує рівень розвитку ринку боргових цінних паперів держави та їх частку у загальному обсязі державного боргу до ВВП.

Однак проведені дослідження дає підстави зробити висновок, що на сучасному етапі не існує єдиного підходу до оцінки боргової безпеки, також суттєво різняться рекомендовані граничні значення окремих індикаторів. Найбільше відхилення має порогові значення показника «відношення державного зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг», це пов'язано з тим, що доходи від експорту товарів і послуг значно різняться на фоні економічно розвинутих держав.

На нашу думку, для більш точного визначення стану боргової безпеки держави, даний перелік доцільно доповнити такими показниками як :

- показники соціально-економічного та інвестиційно-інноваційного розвитку, дані показники дозволили б оцінити вплив державної заборгованості на відтворювальні процеси та соціальний розвиток;

- показники ефективності розміщення позик, вони дадуть змогу виявити та оцінити загрози боргової безпеки на етапі їх виникнення, що дозволить успішно попередити їх диверсифікацію.

Підсумовуючи вище сказане, варто зазначити, що виникнення боргових ускладнень є прямою загрозою не тільки для системи державних фінансів будь-якої держави, боргові проблеми становлять небезпеку і для банківського сектора, валютного та інвестиційного ринків, платіжного балансу країни. Необхідність розробки та упровадження системи оцінки ймовірних загроз борговій безпеці держави є очевидною, оскільки завчасно виявлені детермінанти боргової кризи дозволять забезпечити оперативне внесення коректив у чинну фінансову політику.

ПІДКАУРА Олександр Юрійович – студент, Житомирський державний технологічний університет

Наукові інтереси: управління борговою безпекою держави

E-mail: Podkaura.92@mail.ru